

Vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan käynnistäminen

Maakuntahallitus 13.05.2024 § 72

Tiivistelmä

Maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää käynnistää vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan sekä viedä asian maakuntavaltuustolle tiedoksi. Vuorovaikutuksessa kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa on noussut esiin tarve lainvoimaista Uusimaa-kaavaa täydentävän vihreän siirtymän teemoja edistävän vaihemaakuntakaavan laatimisesta, mm. toimintaympäristön nopeiden muutosten takia. Laajan sidosryhmävuorovaikutuksen ja ajantasaisuuden arvioinnin pohjalta on valmisteltu uuden kaavakierroksen käynnistämistä. Lainvoimaista Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuutta täydennetään kokonaan uusilla teemoilla ja joitakin teemoja päivitetään. Vihreän siirtymän teemakaava laaditaan koko Uudenmaan alueelle ja sen aikatahtain on vuodessa 2050, kuten Uusimaa-kaavallakin. Kaava on tarkoitus laatia siten, että maakuntavaltuusto voi hyväksyä sen vuonna 2027.

Strateginen lähtökohta

Kaavatyö tukee osaltaan Uusimaa-ohjelman kaikkia kolmea painopistettä: hiilineutraaliuden edistämistä, TKI-tavoitetta ja työllisyystavoitetta helpottaen ja nopeuttaen mahdollisten investointien sijoittumista. On tärkeää, että alueidenkäytön suunnittelu tukee maakuntaohjelmaan kirjattuja vihreän siirtymän, älykkään erikoistumisen sekä ympäristöviisaan maakunnan tavoitteita. Samalla vihreän siirtymän teemakaava tukee myös Uudenmaan ilmastotiekarttaa sekä älykkään erikoistumisen strategiaa.

Uusimaa-ohjelman päivitystyö käynnistyy vuonna 2025, ja kaavatyö etenee sen rinnalla tiiviissä vuorovaikutuksessa, yhteisiä selvityksiä hyödyntäen. Myös uuden MAL2027-suunnitelman laatiminen Helsingin seudulle käynnistyy tänä vuonna, ja tavoitteena on tiivis yhteistyö rinnakkain etenevien kaava- ja MAL-prosessien kesken.

Selostus

Lainvoimaista Uusimaa-kaavaa 2050 on aika täydentää

Maakuntakaavalla päätetään koko maakunnan suuret linjaukset pitkälle tulevaisuuteen. Se toimii ohjeena kuntien kaavoitukselle ja muulle tarkemmalle alueidenkäytön suunnittelulle. Lainvoimainen Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuus koostuu kolmesta oikeusvaikutteisesta kaavasta: Helsingin seudun, Länsi-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan vaihemaakuntakaavoista. Uudenmaan maakuntavaltuusto hyväksyi Uusimaa-kaavan kokonaisuuden syksyllä 2020, ja kaavakokonaisuus tuli lainvoimaiseksi keväällä 2023. Lainvoimaista maakuntakaavaa on liitossa edistetty mm. lausunnoilla sekä viranomaisyhteistyöllä.

Sidosryhmävuorovaikutuksessa esiin nousseiden tarpeiden sekä toimintaympäristön nopeiden muutosten takia valmistaudutaan uuden, lainvoimaista maakuntakaavaa täydentävän teema- eli vaihemaakuntakaavan aloitukseen ajantasaisuuden arvioinnin ja täydennystarpeiden kartoituksen pohjalta. Lainvoimaista Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuutta täydennetään kokonaan uusilla teemoilla ja joitakin teemoja päivitetään.

Miksi tarvitaan vihreän siirtymän vaihemaakuntakaava ja mitä se sisältää?

Vuonna 2023 kartoitettiin sekä maakuntakaavan että Uusimaa-ohjelman täydennystarpeita sidosryhmäkyselyiden ja kuntakierroksen kautta. Kyselyissä merkittävimmiksi tulevaisuuden haasteiksi nousivat toimiva seudullinen joukkoliikenne, ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen, luontokadon pysäyttäminen sekä kasvun kestävä ohjaaminen. Maakuntakaavan täydennys- ja päivitystarpeista korostuivat eri energiamuotoihin, vihreään siirtymään, kiertotalouteen, ekologiseen verkostoon sekä joukkoliikenteeseen liittyvät kaavaratkaisut.

Kuntakierroksella suunnittelu- ja selvitysteemoina korostuivat erityisesti aurinkoenergia, liikenne (radat, joukkoliikenteen kehittäminen, väylät sekä satama- ja tavaraliikenne), kaupan ohjaus, aluerakenneteemat (tulevat kasvusuunnat, keskusten ja kylien kehittäminen sekä hajarakentamisen hallinta), ilmastovaikutukset, kiertotalous sekä kaivosvaraukset. Lisäksi liiton asiantuntijat ovat tehneet alkuvuonna lainvoimaisen maakuntakaavan ajantasaisuuden arviointia sekä seuranta.

Sidosryhmävuorovaikutuksen ja arviointien perusteella tulevassa maakuntakaavatyössä tulisi käsitellä ainakin seuraavia keskeisiä aiheita:

- Energia: energiantuotanto, siirtoverkot ja uudet energiaratkaisut (kuten pienydinvoima, vety)
- Tekninen huolto: vesihuolto ja vesivarat
- Elinkeinot: Teollisuus ja tuotanto, kiertotalous ja maa-aineshuolto
- Liikkuminen: logistiikka ja pitkän matkan henkilöliikenne
- Luonnon ja ympäristön voimavarat ja vetovoima: suojelualueet, ekologinen verkosto sekä metsäalueet/hiilensidonta.
- Ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen: mm. vaikutusten arvioinnissa

Lisäksi läpileikkaavina näkökulmina kaavatyössä korostuvat mm. huoltovarmuus ja turvallisuus.

Yhteenvedona ja johtopäätöksenä sidosryhmävuorovaikutuksen ja ajantasaisuuden arvioinnin tuloksista maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää käynnistää vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan lainvoimaisen Uusimaa-kaavan täydentämiseksi ja ajantasaistamiseksi. Päätöksellä maakuntahallitus valtuuttaa kaavatyön käynnistämisen sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laadinnan aloittamisen.

Vihreää siirtymää tukevien hankkeiden ja niiden sijoittumisedellytysten tunnistaminen, sekä hankkeiden tarpeiden ja sijoittumisalueiden ennakointi ja huomioon ottaminen maakuntakaavassa on yksi keskeinen tapa varmistaa, että seudullisesti ja jopa valtakunnallisesti merkittävillä hankkeilla on alueidenkäytölliset toteuttamisedellytykset. Vihreän siirtymän teemakaavalla ja kaavatyöhön liittyvillä selvityksillä voidaan myös tukea alueemme kuntien kaavoitusta ja sitä kautta edesauttaa vihreän siirtymän hankkeiden mahdollisimman sujuvaa toteutumista Uudellemaalle.

Milloin ja miten kaavaa laaditaan ja mille alueelle?

Vihreän siirtymän teemakaava on tarkoitus laatia vuosina 2024–2027, tiiviissä yhteistyössä kaavan sidosryhmien kanssa. Tänä vuonna kaavatyön käynnistysvaiheessa on tavoitteena päivittää väestö- ja

työpaikkaprojektiot, laatia selvitys vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeista sekä tilannekuvat kaavan teemoista. Kaavan OAS laaditaan näiden pohjalta loppuvuonna siten, että hallitus voisi hyväksyä sen nähtäville alkuvuodesta 2025, Uusimaa-ohjelman OAS:n rinnalla. Samalla hallitus päättää kaavan vireilletulon ilmoittamisesta osallisille.

Kaavan sisältöä ja tavoitteita tarkennetaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, jota tarvittaessa päivitetään kaavatyön edetessä. Teemakaavan luonnosvaihe ajoittuu vuoteen 2025, ja ehdotusvaihe vuoteen 2026. Tavoitteena on, että valtuusto voisi hyväksyä kaavan vuonna 2027, minkä jälkeen käynnistyvät mahdolliset muutoksenhakuprosessit ja täytäntöönpano, toteuttamisen edistäminen ja seuranta.

Vihreän siirtymän vaihemaakuntakaava laaditaan koko Uudenmaan alueelle yhtenä kaavana, ja se täydentää teemoillaan Uudenmaan lainvoimaisia maakuntakaavoja Helsingin seudulla sekä itäisellä ja läntisellä Uudellamaalla. Kaavan tavoitevuosi teemakaavalla on 2050, joka on sama kuin Uusimaa-kaavalla, ja sen esitystapa pysyy yhtä yleispiirteisenä ja strategisena kuin Uusimaa-kaavassakin. Kaavatyössä on tavoitteena hyödyntää innovatiivisia työmenetelmiä mm. kansainvälisen yhteistyön kautta. Kaavatyöllä tullaan vastaamaan myös muuttuvaan sääntelyyn niin kansallisella kuin EU-tasolla.

Kaikkiin esille nouseviin kysymyksiin ei ole mahdollisuutta vastata maakuntakaavan muutoksilla, vaan aiheista voidaan myös tehdä taustaselvityksiä, avata lainvoimaisen maakuntakaavan tulkintaa aiheen osalta tai tukea lainvoimaisen maakuntakaavan tavoitteiden ja ratkaisuiden toteutumista esimerkiksi viranomaistyössä tai hankkeilla.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää:

- käynnistää vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan,
- esittää maakuntavaltuustolle, että valtuusto merkitsee tiedoksi vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan käynnistymisen.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti esityksen mukaan.

Esittelijä:

Maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntija Ilona Mansikka

Maakuntavaltuusto 11.06.2024 § 7
253/06.01.00/2024

Kaavoituspäällikkö Ilona Mansikka antaa asiasta suullisen selostuksen kokouksessa.

Päätösesitys:

Maakuntavaltuusto päättää merkitä tiedoksi vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan käynnistymisen.

Päätös

Maakuntavaltuusto päätti esityksen mukaan.